

Szabó Béni

ipartestületi elnök, Brassó:

A kézműipar helyzete és főbb sérelmei.

Előadásom a kézműipar helyzete és főbb sérelmei címén bevezetésből, hat különböző csoportba osztott panaszok, sérelmek ismertetéséből és egységes határozati javaslatból áll. A panaszok és sérelmek, valamint a határozati javaslat pontjainak nagyobb része, az *Ipartestületek Országos Szövetsége* által 1928. szept. 7-én Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Csíkszeredában és Kézdivásárhelyen tartott kerületi gyűléseken, valamint nevezett Szövetség által *Gyergyószentmiklóson 1928. szept. 8-án megtartott közgyűlésen* tárgyalattak, elfogadtattak, s általam attétettek az Országos Magyar Párt közgazdasági szakosztályához tovább tárgyalás, elfogadás és illetékes helyre való juttatás végett.

Egykor messze földön híres kézműiparunk régebbi multja fokozatos fejlődésen ment át, s a legmagasabb fokot a világháborút megelőző évtizedben érte el.

Ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy a hatalom tudatában volt a kézműipar nagy jelentőségének és ezért minden erkölcsi és anyagi támogatást megadott, amellyel a kézműipar előhaladását biztosíthatta.

Az eképpen erőssé fejlődött kézműipar, bár a világháboru éveiben bizonyos hanyatlást mutatott, egyik legértékesebb gazdasági tényezője volt a megnagyobbodott Romániának.

Tíz esztendő telt el azóta. És ezen tíz esztendő alatt úgy nivóban, de különösen anyagi értékekben olyan veszteség érte a kézműipart és a kézműiparosságot, hogy régi jelentőségének csak az emléke él.

Az a hozzá nem értő rendszer, mellyel a kézműipari kérdéseket intézik, az a méltánytalan, sokszor ellenséges érzületből származó bánásmód, amelyben a kézműiparosságot sok esetben részesítik, azok a különféle törvények és rendeletek, amelyek a kézműipar és iparosok érdekeivel teljesen ellentétben vannak, az aránytalan, számtalan esetben igazságtalan közterhek, melyeket a kézműiparosságnak kell viselnie, az állami támogatás teljes hiánya és sok más okok azt eredményezték, hogy ebben a hihetetlenül gazdag országban a kézműipar haldoklik s a kézműiparosok 70–80%-ánál úr lett a nyomor. Az iparengedélyeket mestereink ezerszámra adják vissza. Naponta régi és virágzó üzemek százszámra pusztulnak el. Iparosaink egyrésze az évtizedeken át összekuporgatott vagyunkájának romjain él, másrésze pedig a könnyörtelen hitel hálójában vergődik.

Röviden ez az utóbbi tíz esztendő mérlege s egyszersmind tükre a jövőnek. Ha belenézünk ebbe a tükörbe, elszorult szívvél látjuk, hogy a romániai kézműipar a jövőben *új iparcikket termel, koldusbotot sokezer derék iparos számára.*

Egyenlőtlen küzdelmünkben, melyet az ország kézműiparáért és a kézműiparos társadalomért tíz év óta hősiiesen viselünk, még egyszer segítségül hívjuk mindazon tényezőket, amelyeket együttesen hatalomnak neveznek. Még egyszer reámutatunk azon gyógyszerekre, melyeknek alkalmazásával gyógyítható a nagybeteg kézműipar. Ha most sem hallgatnak meg, ha most is csalódunk, úgy hozzákezdhetünk azon gyászszertartás előkészítéséhez, mellyel eltemetik a nagymultu erdélyi, ma már romániai kézműipart, amelyet egy kincsekben gazdag ország jobb sorsra érdemes népei fognak gyászolni.

Adók, taksák.

A kézműiparosság adója, kevés kivétellel, mindenütt ötlepszerűen, az iparos teherbíróképességének figyelembevételével lett kivetve.

A kézműipar adó-kulcsa jelentékenyen magasabb, mint a más foglalkozási ágak adó-kulcsa.

Az adókivető bizottságok olyan egyénekből állítatnak össze, akik a kézműiparos viszonyait nem ismerik, ezért a kirovás nem lehet sem arányos, sem igazságos. Rendkívül sé-

relmes az évről-évre szóló adókiivetés, mely sok időveszteséget jelent és számítási zavarokat idéz elő az üzemi életben.

Az adófelebbezések mai rendje rendkívül bonyolult, költséges, időveszteséggel jár, főképp azért, mert a felebbezési tárgyalások nagyrésze nem az adókiivetés helyszínén történik. Teljesen igazságtalan a kincstár azon eljárása, hogy a bizottság által megállapított és a fél által elfogadott kiírást tömegesen felebbezi meg.

Rendszertelen és sok visszaélésre ad alkalmat az adófizetéseknek apró kis cédulákon való, gyakran olvashatatlan írással kitöltött nyugtázása.

Egyetlen jogállamban sem ismeretes az a könyörtelen, magára a kincstára nézve is káros rendszer, mellyel az iparosok adójába azok szerszámain, gépeit is lefoglalják és elárverezik.

Szociális és emberbaráti érzés nélküli az a rendszer, amely szerint a 60 éven felüli, tanonc és segéd nélkül dolgozó öreg mestereket megadóztatják.

A luxus- és forgalmi adók, melyek a nagy verseny miatt nem hárihatók át a fogyasztókra, egyoldaluan érintik az iparosságot, tehát igazságtalanok. Úgyszintén sérelmes a 4%-os munkásadó szedése, amelyet a munkaadóval hajtának be, rengeteg kellemetlenséget és időveszteséget okozva ezáltal iparosainknak.

Elviselhetetlen terhet jelentenek a különféle taksák, amelyek természetüknél fogva az iparosságot terhelik legsúlyosabban, míg más társadalmi rétegeket sokkal kisebb mértékben érintenek.

Súlyos terheket jelentenek azon különböző ipari okmányok után fizetendő taksák, amelyeket ipari oktatás céljaira szednek, de amelyeket mégsem fordítanak a helyi oktatási célokra.

Betegségilyés és munkásbiztosítás.

Az 1907. évi XIX. tc. alapján létesített munkásbiztosításunk az egész világon első helyen állott, teljes paritás volt a munkaadó és munkás között úgy a teherviselésben, mint a vezetésben és ez a paritás egészen a választott bíróságig kiterjedt s az önrendelkezési jog kiterjedt az intézmény alsóbb szerveire is.

Ezek alapján úgy az ellenőrzés, mint a felmerült hibák orvoslása gyors és tökéletes volt s minden lehetőség meg volt arra, hogy az intézmény az aggkori és rokkantbiztosítást is bekapcsolja.

S mindezen széleskörű és pedáns adminisztráció a háboru előtt a bevételek 16%-át igényelte csupán.

Az impérium átvétele után az intézmény vezetését az állam vette át s az autonómiát csaknem teljesen megszüntette.

Azóta országos a panasz, hogy a segélyek késedelmesen és a jogos igényeknek nem megfelelően osztatnak ki, a gyógykezelés felületes és rideg. A központ Bukarestből késedelmesen szállítja a gyógyszereket s azok drágábbak, mint vidéken.

Törvényellenesen 100%-kal emelte a díjakat a bukaresti központi pénztár 78.085–1926. számú rendeletével, mely által 170 millió lej bevételi többlet állott elő, amelyből az első évben csak 40 millió fordított munkássegélyezésre, melynél fogva úgy látszik, hogy az állam ezt az intézményt bevételi forrásnak tekinti.

Súlyos sérelem, hogy a különféle nyomtatványok csak az állam nyelvén nyomtatnak, melyeket az állam nyelvét még el nem sajátított iparosaink nem tudnak kitölteni.

Közben elkészült az új betegségélyezési és munkásbiztosító törvény tervezete, a teherviselő iparosok és munkások meghallgatása nélkül. Az új tervezetből is teljesen hiányzik az autonómia, ami az érdekelt felek ellenőrzését lehetetlenné teszi.

Az igazgatás a tervezet szerint terjedelmes, komplikált és oly költséges, hogy a betegségélyezési járulékot teljesen felemészti.

Törvények, rendeletek. Ipartörvény.

Egyik legsúlyosabb sérelme a kézműiparosságnak az a körülmény, hogy a háboru utáni tizedik esztendőben is az ország kézműiparát négy különféle *ipartörvény* rendelkezése szerint irányítják, amiből a sérelmeknek és hatásköri összeközéseknek légiói keletkeznek.

A régi Magyarországtól átcsatolt területeken az 1884. évi XVII. törvénycikk van még ma is érvényben. Ez a különben kiváló törvény, 44 év után nagyrészben elavult. E törvénynek különösen a tanoncokra és munkakönyvekre vonat-

kozó része a legsérelmesebb, mivel lehetőséget nyújt arra, hogy a kézműiparosok közé a félig képzett kontár-iparosok nagy tömege kerüljön.

Másik súlyos sérelme a kézműiparosságnak a *munkakamarákról szóló törvény*, mely meghozatott, de még nincs életbeléptetve. Ezen törvénynek legsúlyosabb része az, amelylyel megszünteti az ipartestületi intézményt, továbbá munkaadókat és munkást ellentétes érdekeik dacára egy intézménybe tömörít, érdekösszeütközés esetén mindkettőt védtelenné teszi.

A *spekulatortörvény* tipikusan háborus törvény, melynek ma semmi létjogosultsága sincs és csak arra jó, hogy lelkiismeretlen emberek az ezer bajjal küzdő iparosságot üldözzék, hurcolják vele. A mai viszonyok között e törvény életben tartása mélyen sérti az iparosság becsületét.

A közoktatási kormány a *tanoncoktatási törvényt* 1924-ben aképpen módosította, hogy iparostanoncnak csak az vehető fel, aki az elemi iskola negyedik osztályát sikeresen elvégezte. A törvény végrehajtását képező utasítás 1926. év nyarán jelent meg és nem állapított meg a négy elemi osztálynál kevesebb képzettségű tanoncok részére megfelelő átmenetet, hanem utóbbiakat az elemi, vagy a felnőttek iskolájába való beiratásra kötelezte, hol természetesen napközben járnak iskolába s ezáltal szakmájukat képtelenek jól megtanulni.

Hitelügy.

Az a tény, hogy országunk effektív pénze jelentékenyen kevesebb, mint amennyire az ország nagysága, népességi viszonya és gazdasági élete szerint szükség volna, azt idézte elő, hogy a hitel a világ összes államai között nálunk a legdrágább.

Keveset enyhített ezen a téren az állam azon rendelkezése, mellyel mintegy kétmilliárd leit bocsátott állítólag a nagybankok rendelkezésére 6%-os alapon, hogy azok szintén alacsony kamatláb mellett bocsássák a kisebb pénzintézetek rendelkezésére. Sajnos, ezen elég tekintélyes összegből a kisebbségi pénzintézeteknek mindössze csak 26 millió lei jutott.

A *Creditul Industrial* kizárólag kisiparosok részére 166 millió lejt juttatott egyik erdélyi nagy banknak 9% mellett.

Ezen olcsó kölcsönből mintegy 4000 iparos kapott hitelt, akik között kisebbségi iparos alig van.

Ez a két tény szomorú példáját mutatja a magasabb szempontok teljes hiányának.

Ezen mostoha elbánás miatt a több mint 85%-ot kitevő erdélyi és bánági kisebbségi kézműiparosok a tőkeszegény kisebbségi pénzintézetekre szorultak, melyek drága betét-tőkék felhajtásával próbálták a hiteligényeket kielégíteni, sok intézet oly módon, mellyel a legélesebb jogos kritikát hívták ki. A nagy gazdasági pangás mellett az ipar az abnormális kamatlábat nem bírta el és az évek rendjén, főképp a magyar kisiparosság teljesen önhibájukon kívül annyira eladósodott, hogy amíg régebben az iparosság 20–30%-a dolgozott hitellel, addig ma 70–80%-a roskadozik a terhek alatt.

Ezek az egészségtelen állapotok figyelmeztették az iparosságot arra, hogy megfelelő szervezkedéssel egy saját maga által létesített altruista szellemű nagy pénzintézettel oldja meg a már tarthatatlanná vált helyzetet.

Vámügyek.

Vámtörvényünk hiányos és rossz, állandó rendeletekkel való módosítás alatt áll. A magas behozatali vámok megdrágították a belföldi termelést, a magas kiviteli vámok pedig versenyképtelenné tették iparunkat. Ez azért van, mert nálunk a vám nem a nemzetközi áruforgalom szabályozója, hanem *az államnak mesterségesen teremtett jövedelmi forrása.*

Vámtörvényünk fogyatékosága vagy a végrehajtás felületessége teszi lehetővé, hogy országunk vagyonos lakosságának tekintélyes része podgyász-számra hozza be külföldről a kész iparcikkeket s ugyanakkor képzett kisiparosaink munka nélkül állanak.

Tanonc-kérdés.

Miután a tanoncoktatás ügyével Csiszár Lajos előadó-társam fog foglalkozni, csak általánosságban állapítom meg az egész tanonc-kérdés mai tarthatatlan helyzetét, amely minden irányban sürgős megoldásra vár.

Vásárok ügye.

Egyik beteges tünet az, hogy a különböző vásárok számát állandóan szaporítják és ezzel iparosainkat arra kényszer-

ritik, hogy az év jelentékeny részét vásárbajárással töltsék el. Vagyont tesznek ki azok a költségek, fuvardijak, idővesztések, melyek a gombamódra elszaporodott új vásárok járásával érik iparosainkat, amely vásárokon elért eredmények a legtöbbször a költségeket sem fedezik.

Kontár-kérdés.

A nehéz gazdasági viszonyok, de különösen az alkalmatlan ipartörvény következtében a kontár-iparosok száma egyre szaporodik. Mivel ezen iparosok semmiféle közterhet nem viselnek, létében támadták meg a sokféle adót és taksát fizető iparosokat.

Hatósági intézmények műhelyei.

Ilyen természetű káros tevékenységet fejtenek ki a különféle állami intézmények által fenntartott műhelyek és börtönök.

Közszállítások.

A közszállításoknál sincsenek tekintettel a kézműiparra. Ugyszólván minden közszállítást a nagyvállalkozók kapnak meg, jóllehet a kézműiparosoktól sokkal jobb kivitelű munkát kapnának.

Ármaximálások.

A szintén idejét multa maximálásokkal teljesen megbénítják a normális forgalom és az egészséges verseny kifejlődését. Számtalan esetben könyörtelen büntetéseket szabnak ki, legtöbbször jelentéktelen okok alapján.

Rekvirálások.

Szinte elviselhetetlen az a zaklatás, a tulajdonjog teljes semmibevevése, mellyel főképp a kisebbségi kézműiparosokat s általában az egész lakosságot a rekvirálással kinozzák.

Határozati javaslataim a következők:

1. Az 1929. évi adókimutatásnál vétessenek revízió alá mindazok az ötletszerűen kivetett adók, amelyek nem állanak arányban az iparosság teherbíróképességével.

2. A kézműipar adókulcsa szállíttassék le a más adókulcsokkal egyforma nivóra.

3. Az adókimutatások történjenek ipari szakmák szerint s a bizottságba, legalább mint informátor, vétessék be az Ipartestületek, vagy más ipari alakulatok delegátusa. Az adókimutatás három évre történjék.

4. Az adófelelbezés történhessék az adókiadás helyén és a bizottság által megállapított s a fél által elfogadott adót a kincstár ne felebbezze meg rendszeresen.

5. Az adófizetés adófizetési könyvecskében legyen nyugtázva.

6. Az iparos adója miatt szerszámai és gépei ne legyenek lefoglalhatók.

7. A 60 éven felüli mesterek és az új mesterek az első évben, ha segédek és tanulókat nem tartanak, legyenek felmentve az adófizetés alól.

8. A luxus- és forgalmi adók, melyek egyoldaluan érintik az iparosságot, töröltessenek, ugyszintén a 4%-os munkásadó is, melyet iparosaink kell, hogy beszedjenek és befizessenek.

9. Töröltessenek el az összes taxák, melyeknek legnagyobb részét az iparosság kell, hogy fizesse; helyette állítsák vissza a *pótadó*-rendszert, amely egyedül van hivatva egyenlő közteherviselést biztosítani.

10. Töröltessék azon taxa, melyet a különféle ipari okmányok után kell fizetni s amely taxára vonatkozó rendelkezés a Monitorul Oficial 1927. évi 48-iki számában jelent meg. Töröltessék azon a címen, hogy az iparosság amugy is tul van terhelve fizetni való közterhekkal.

11. Hogy a Betegsegélyző és Munkásbiztosító Pénztár működése elleni panaszok megszönjenek, hogy az intézmény ismét visszanyerhesse régi világhírét és betölthesse azon szociális missziót, amelyet az intézménytől elvárnak, az érdekeltek meghallgatása nélkül készített új törvénytervezet, valamennyi fél közreműködésével dolgoztassék át aképpen, hogy az intézmény teljes autonómiáját visszanyerhesse.

12. A legközelebbi törvényhozási ciklusban az elavult ipartörvény helyett hozassék egy, az ország viszonyainak megfelelő új ipartörvény. Ezen törvénytervezet elkészítésénél vételessék alapul az Ipartestületek Országos Szövetségének azon tervezete, melyet a Szövetség az illetékes minisztériumnak már megküldött és amely általánosságban jelöli meg azokat az irányelveket, melyek alapján egy jó ipartörvény elkészülhet.

A törvénytervezet elkészítésénél vegyék igénybe az Ipar-testületek Szövetségének és más nagyobb ipari alakulatoknak segítségét s végül a tervezetet tanulmányozás és javaslat-tétel végett küldjék meg az erdélyi ipari szervezeteknek s ezek javaslatával együtt vegye a törvényhozás a tervezetet tárgyalás alá.

13. A munkakamarákról szóló törvényt ne léptessék életbe, mert az a gyakorlatban soha sem fog bevalni. Ehelyett létesítsenek külön iparkamarákat és külön munkakamarákat. Ugyanis sem a jelenlegi kereskedelmi és iparkamara nem teljesen megfelelő védelmezője az ipari érdekeknek, sem az életbe léptetni szándékolt munkakamara nem lesz az.

14. A kifejezetten háborus időkre készített spekulatív törvényt helyezték hatályon kívül. Ennek az indokolása teljesen fölösleges.

15. A közoktatási törvényt módosítsák úgy, hogy mindazon iparos tanoncok, akik 1927–28. tanévben már a tanonciskolába jártak, tovább is oda járhassanak. Lehetetlen ezen tanulókat most a tanoncidejük utolsó éveiben elemi, vagy felnőttek iskolájába küldeni, ahol esetleg egész nap iskolában kell, hogy legyenek.

16. Gondoskodjék a kormány megfelelő olcsó kölcsönről és a bankkamatlábat törvényhozás útján szabja meg.

17. Bocsásson a kormány olcsó kölcsönt a pénzügyintézetek rendelkezésére az egyenlőség elve alapján, hogy azok viszont a kisipart láthassák el kedvező feltételek mellett.

18. A *Creditul Industrial* szakítson eddigi sovén politikájával és az egész kézműipar érdeke szempontjából részesítse egyenlő elbánásban az iparosságot és nyújtson hitelt a kisebbségi iparosoknak is. Ne favorizálja a sokkal tőkeerősebb gyáripárt, mint ahogy azt eddig tette.

19. Illetékes helyeken tétessenek lépések oly irányban, hogy a kézműiparnak ingó tárgyait is fogadják el kölcsönbiztosítéskul.

20. A Magyar Párt járjon közbe a magyar Bankszindikátusnál egy, a kézműiparosok által létesítendő bank alapításában. A magyar Bankszindikátus erkölcsi támogatása mellett az összes számbajöhető pénzügyintézetek vegyenek ebben részt. Addig bankközi megállapodásokkal, megfelelő ellenőr-

zéssel, csökkentsék a kamatlábat és támogassák jóakarattal a bajbajutott iparosságot.

21. Vétessék általános revízió alá az egész vámtörvény, melynek rendjén a túl magas vámtételek, úgy a kivitelnél, mint a behozatalnál jelentékenyen szállíttassanak le.

Minden eszközzel akadályoztassék meg a személyi szükséglet címén behozandó kész iparcikkek behozása, különösen töröltessék el azonnal azon igazolványok kiadása, amelyek az illetőket mentesítik a vámvizsgálattól. Minden állampolgár egyforma kell legyen, tehát a törvény rendelkezései alól senki sem menthető fel.

22. A tanoncoktatás tökéletesítése szempontjából 1929. év nyarán a kormány hívjon össze egy megfelelő összetételű ankétot, azzal a rendeltetéssel, hogy dolgozzanak ki egységes tantervet, egységes beiratkozási díjakkal stb., hogy végre kezdetét vehesse a jövő iparos nemzedék megfelelő szellemi kiképzése. Ezen ankétra a kézműiparosok képviselői feltétlenül meghívandók.

23. Rendeleti uton módosíttassék az 1884. évi XVII. törvénycikknek a tanonc szabadítására és a munkakönyv kiadására vonatkozó része.

24. A közeljövőben életbelépő Obor-törvény végrehajtásával kapcsolatosan a vásárok számat országosan csökkenteni kell. A mai állapot a közvagyonnak időben, értékben és pénzben való tékozlását jelenti.

25. A kontárok üldözésére a hatóságok nyujtsanak segédkezet azáltal, hogy a régi koronaegységben megállapított büntetéseket az erre vonatkozó miniszteri rendelet alapján (1 korona 50 leinek számítva) rójják ki.

26. A különböző hatósági műhelyeket fokozatosan szüntessék be, a börtönök műhelyeit pedig szigoruan utasítsák csak a házi iparcikkek készítésére.

27. Törvényes rendelkezéssel szabályozzák a közszállításokat, melyek rendjén a kézműipart nemzeti különbség nélkül aránylagosan részesítsék munkában.

28. A maximálási törvényt helyezték hatályon kívül, erre ma, a háboru után a 10-ik békeévben, semmi szükség nincsen. Ugyancsak szüntessék meg végre a polgári javakban dúsuló rekvirálási törvényt is.

Nagy János

cipésmester, Székelyudvarhely:

Nem a mindennapi látványosságok közé tartozik, mikor egy egész országrész dolgozni és élni akaró társadalmi osztályai nagygyűlést tartanak, hogy a mai gazdasági politikának romboló hatásai ellen fájdalmas panaszait hallassák és az ellen védekező állást foglaljanak.

Az elhangzott súlyos sérelmek hallatára megrendül lelkünkben a bizalom, hogy vajjon bizhatunk-e a jövőben.

Tagadhatatlan, hogy az ország kézműipara súlyos válságot él át. Ha nyitott szemmel vizsgáljuk a körülöttünk folyó gazdasági átalakulást, melyet a nagytőke és a fejlődő technika megindított, látnunk kell, hogy a kézműipar mai összetételében és szervezettségében e hatalmas gazdasági tényezők árnyékában rohamosan pusztul.

Az ország kézműiparának munkára és állandó keresetre van szüksége. Ebből a szempontból nekünk olyan eszméket kell felszínre hoznunk, melyek segítségével megteremthetjük a kézműipar életképességét.

A megváltozott életviszonyok, az évek óta tartó gazdasági krízis, de főleg a kormány gazdasági politikája két malomkö közé szorította a kézműipart s ennek energiája nap nap után őrlődik, omlásnak indult teste vánszorog, keresi a mankót, melyre támaszkodhatnék.

Mik lennének azok az eszközök, melyek az egészséges fejlődés útjára terelnék kézműiparunkat? Meggyőződésem, hogy a szétomlott, apró üzemekre tagozódott kézműipart csak a *szövetkezés* tudja újból termelő tényezővé tenni.

A kézműiparnak szövetkeznie kell a maga *hiteligényeinek kielégítésére, nyersanyagának beszerzésére, termékeinek értékesítésére*. E szövetkezés csak kereskedelmi alapon valósítható meg. Ebből a szempontból igen fontosnak tartom termelő szövetkezetek szervezését.

A kézműipar ma szervezetlen és fegyelmezetlen, ragaszkodik önállóságához s ezért idegenkedik a szövetkezés eszméjétől.

Sikerrel volnának termelőszövetkezetek alakíthatók az *asztalos-, szabó-* és a cipész-iparban. Ezek az iparágak vannak tulsúlyban, de szétomlottak, magukra vannak hagyatva.

Angliában két rokontermészetű iparág, a ruházati- és cipészipar szövetkezetekbe egyesült s ezeknek akkora az évi forgalmuk, hogy ezer meg ezer munkáskezet foglalkoztatnak és biztosítják megélhetésüket.

Felemlitem a szemeink előtt megalakult budapesti Asztalos-Ipartestületet és a Szabó-Iparosok Szövetkezetét, melyek igen kis tökével, szerény állami támogatással, de annál nagyobb lelkesedéssel kezdték meg pályafutásukat, kiállottak egy véres, pusztító háborút és ma is, mint elsőrangú tényezők, szolid és versenyképes munkájukkal elismerést vívnak ki.

A Magyar Párt volna hivatva, hogy az Ipartestületek Szövetségével karöltve meg tegye ebben az irányban a kezdeményező lépést.

Az ország kisebbségi kézműiparosága ma éltető vérkeringése és erős gerince a Magyar Pártnak. Elvárja ezért, hogy behatóbban foglalkozzanak vele és a szövetkezeti eszmét támogatassák és fokozatos munkaalkalmak teremtésével új irányt mutassanak a kézműipar számára.

Ezek azok az eszmék, melyekért küzdeni és dolgozni kell, hogy elérhesse a kézműipar azt, amit szétszórta nem tudott elérni, hogy minden szövetkezetből egy kisebb gyár létesüljön.

E gondolatokat ajánlom a Magyar Párt vezetőinek figyelmébe, mint olyan eszközöket, melyek a munkát szerető kézműiparosokat a párt kebelében lekötik.

Kemény Béla mérnök:

Bátor vagyok néhány pontot javaslatba hozni, melyek speciális műszaki természetüknél fogva esetleg elkerülték figyelmüket, azonban az ország ujjaépítéséhez feltétlenül szükségesek.

1. *Helyiérdekű vasuti törvény alkotása.* E vasut-típus Romániában teljesen ismeretlen volt. Az erdélyi h. é. vasutak megváltása a román állam által most van folyamatban; ezek is államvasutakká válnak. A h. é. vasuti típus bevezetése azonban feltétlenül szükséges, mert a vasuthálózat sűrítése egyes vidékek talpraállítása és bizonyos természeti értékek kihasználása szempontjából elengedhetetlen, viszont teljesen az államra hárítani ezt a feladatot kilátástalan dolog. A helyi

érdekeltség által az állam támogatásával építendő vasutak létesítése e vasutak speciális pénzügyi strukturája miatt csak külön törvény alapján lehetséges. Az az esetleges észrevétel, hogy az automobilizmus fejlődése a vasuthálózat sűrítését feleslegessé teszi, nem áll meg; a nagysúlyu tömegáruk (fa, érc, szén stb.) fuvarozását az autó sohasem fogja átvenni a vasuttól.

2. *Magán-(ipar-)vasuti törvény alkotása.* Több ezer kilométer iparvasutunk van s e vasutak az erdő- és bányagazdaságnak egyik legfontosabb vagyontételét képezik. E vasutak építését és üzemét az utolsó években egy, a minisztérium által kiadott u. n. feltét-füzet (carnet de sarcini) szabályozta, amelynek a célja az volt, hogy egész iparágakat *megfojtson*. Ez a fontos ügy sürgősen rendezendő.

3. *Új közuti törvény létesítése.* Erdélyben – papíron legalább – a magyar 1890. I. tc. van érvényben, amely amugy is elavult, de nem is hajtatik végre. Közutaink siralmas állapota a közlekedést s ezzel gazdasági erőink kifejtését a legnagyobb mértékben megbénítja. A meglévő utak karbantartására s új utak építésére az állam eszközeit nagyobb mértékben kell rendelkezésre bocsájtani s az érdekeltségek hozzájárulását igazságosan szabályozni; e feladatok rendezésére egy gondosan előkészítendő törvény alapján eszközözlendő.

4. *Mérnöki kamara, létesítése.* A mérnöki cím és gyakorlat kérdése nálunk nincs rendezve, a kontárok munkája pedig a laikus közönség súlyos károsodását okozza. Bukovinában a mérnöki kamarára vonatkozó osztrák törvény ma is érvényben van; ezt kellene a mai viszonyokra alkalmazni és érvényességét természetesen az egész országra kiterjeszteni. Az „AGIR“ (Asociațiunea Generala a Inginerilor României) néhány év óta foglalkozik szintén a kérdéssel, sőt több törvénytervezetet is dolgozott ki, eredményt azonban az utolsó évek nyugtalan légkörében nem tudott elérni.

Ezek volnának azok a műszaki vonatkozású kérdések, amelyek programba vételét kívánatosnak tartom.

Dr. Veress Endre:

Szabó Béni ipartestületi elnök úr részletesen ismertette az iparosság sérelmeit; szükségesnek tartom azonban a huszadik szakaszhoz még valamit hozzátenni. Éveken át állandóan hangoztatjuk itt és a parlamentben is, hogy kisiparosaink hogyan mennek tönkre és egyáltalában nem tudnak boldogulni, mert az adóval, amit a legkimeletlenebbül rónak rá erre az egyik legszegényebb osztályra, teljesen tönkreteszik őket és ott állanak, hogy nap-nap után kénytelenek iparen-gedélyeiket beadni, kénytelenek cégtáblájukat levenni és kon-tároskodásra vállalkozni olyan iparosok, akik eddig büszke-ségei voltak egész Erdély iparának. Tapasztalatból mondom, mert nap-nap után keresnek fel engem és bizalommal fordul-nak hozzám olyanok, akik régebben jómóduak voltak, akik-nek nagy ingatlanuk volt és akik ott állanak, kezükben a meg-rendeléssel és még ahhoz sem tudnak hozzájutni, hogy a szükséges anyagot beszerezzék. Hiszen az iparosok nyolcvan százalékának nem nagy pénzösszegre van szüksége, hanem kis összegekkel is tud magán segíteni. Négy-hatezer lejes kölcsö-nök kellene és nem tudunk a számukra ilyeneket szerezni. A bankok azt mondják, hogy nem tudnak foglalkozni ilyen kicsi összegekkel. Ha kapnak is, olyan magas kamatlábat kér-nek, amilyent a kisiparos nem tud elviselni. Arra akarom felhívni a szakosztály figyelmét, vegyük fel a gondját és mentsük meg ezt az érdemes társadalmi osztályt, amely a magyarság egyik garanciáját képezi, mert ha elt-nik, vele együtt semmisül meg minden magyar intézmény, hiszen isko-láinkat, lapjainkat, intézményeinket, csak rajtuk keresztül tudjuk fönntartani. Hogyha ellenben megerősödik, akkor a magyarság is nyugodt lehet, mert a kisiparosság is minden-kor mindenre készen tartogatja a zsebeit.

Másodsorban a *börtönügyre* akarok kitérni. Éppen Nagy-enyed iparossága kért meg, hogy ebben a tekintetben említ-sem meg ügyüket. A nagyenyedi fegyház műhelye tönkre-teszi az ottani iparosságot. A fegyház-műhelyben 700–900 fegyenc van elhelyezve, egy csomó ipari szakmára van beren-dezkedve a fegyház, sőt, oda fejlődött a dolog, hogy a prefek-tus úr, mint a fegyházi cipőgyár igazgatója szerepelt és a fegyház valóságos részvénytársaság-formát öltött. A fegy-en-

cek által készített munkát végighordozzák Nagyenyeden és a környékbeli piacokon. Dobost állítanak oda és úgy hirdetik, hogy heti, vagy havi részletekben is lehet árut vásárolni. Nagyenyeden van háromszáz iparos és ezzel szemben nyolcszáz konkurens és ez az oka annak, hogy az ottani iparosok piaca teljesen tönkrement. Arra kérem a Szakosztály vezetését, hogy erre a fegyház- és börtönügyi műhelyrendszerre fektessenek súlyt. A kereskedelmi kamarákkal kapcsolatban lépéseket kell tenni abban az irányban, hogy ezek a műhelyek csak olyan munkát vállaljanak, amellyel nem konkurrálnak a kisiparosokkal.

Reik József,

Székelyudvarhely:

Az előttem szóló urak olyan szépen rávilágítottak a kisiparosság félelmes helyzetére, hogy felesleges is volna talán tovább a hozzászólás. De azért én is meg szeretném szólaltatni az erdélyi kisiparosok panaszait, hogy zugja fülébe a vezető embereknek azt a kötelességet, hogy ismerjék meg a helyzetet. Eszembe jut az az 1854. évi fejedelmi mondat, amely Udvarhely város kapitányához intéztetett s amely szigoruan megparancsolja, valamely az udvarhoz érkezett panasszal kapcsolatban, hogy az udvarhelyi iparosságot és általában az iparosságot a hatóságok minden alkalommal támogassák és munkájában meg ne háborgassák. S mit látunk 1928-ban? Azt, hogy, aki adóval hátralékban van, annak az utolsó párnáját is lefoglalják, azt, hogy a legnagyobb szigorúsággal hajtják be az adókat és végigvernek rajtunk, csak hogy a pénz bejöj-
jön, védelemről ellenben nincsen szó. A háboru előtti régi Magyarországon elkészült a hadsereg részére öt-hatszázezer lábbeli, ruha, stb., a szijgyártóknak volt munkája a hadsereg-
gel kapcsolatban, ma ellenben megveszik a drága külföldi árut s az iparos pedig, aki jó munkát tudna adni, szégyen-
pirral gondol arra, hogy valószínűleg a külföld azt gondolja, hogy Romániában nincs is olyan iparos, aki ezeket az árukat elő tudná állítani. Figyelmébe ajánlom a szakosztálynak, jár-
jon közbe abban az irányban, hogy a különböző államszükség-
leteket szerezze be az állam belföldön és így is adjon kere-
seti lehetőséget az iparosságnak.

Gyarmati István,
Székelyudvarhely:

Elöttem szóló iparostársam kifejtette majdnem ugyanazt, amit mondani akarok, csak azt vagyok bátor még hozzátenni, hogy tudvalevő dolog, valósággal erős képzelet szükséges annak a helyzetnek csak elképzelésére is, amiben a kisiparosság van. Pedig egészen bizonyos és napról-napra bizonyosodik, hogy azok közül az iparosok közül, akik külföldön jártak és ott képezték magukat, hetven százaléka magyar iparos volt. A háboru utáni esztendőekben egy kissé fellendült a kisipar helyzete, azután azonban rohamosan sülyedt újra, bár nem a saját hibánkból. Amint a tisztelt előadó úr mondotta, a kisipart segítő bankot meg lehet csinálni saját jóakaratainkból, anélkül, hogy állami vagy más kölcsönt kapnánk. Kis- és nagyvárosokban az iparos hiába keresi a maga érvényesülési lehetőségeit, nagyon el vagyunk maradva ebben a tekintetben. Pedig nem lehet azt mondani, hogy nem tudnánk kielégíteni az igényeket. Lelkes embereink is vannak. Fölvetettük tehát itt Udvarhelyen az eszmét, hogy csináljunk *kisipari kiállítást*. Ezelőtt két évvel itt Székelyudvarhelyen meg is rendeztük a kiállítást, amely akármelyik nagyvárosba is beillett volna. Anyagi haszon semmi sem mutatkozott, de legalább is azt vártuk, hogy most, hogy a nagyközönség látta, hogy mit tudunk, hogy ki tudjuk elégíteni a szükségleteket, pártolni fogja a helybeli ipart és itt fogja beszerezni a mindig meglévő szükségleteket, amit eddig drágább pénzen külföldön szerzett be, annál is inkább, hiszen ezzel a helybeli kisiparnak is segít és támogatást és kenyeret ad. Elmult a kiállítás, elmultak a kiállítást követő hónapok és mit láttunk? Azt, hogyha valakinek szobaberendezés kell, annak ellenére, hogy megmutattuk, hogy gyönyörű berendezést tudunk előállítani, vagy ha valakinek szép szoknya kell, noha azt is kapna itt, mégis egyenesen Budapestre megy és nem támogatja a helyi érdekeket. Ki tudjuk mutatni, hogy Udvarhelyről rövid idő alatt két és félmilliót adtak másfelé templomfestésre, butorra. Ugyanez a sérelem más kis és nagyobb városokban is. Arra kérem fel a Magyar Párt vezetését, hasson oda lehetőleg és vegye fel programjába s esetleg intézzon felhívást a magyarsághoz, mint minden más ügyben, hogy pártoljuk a saját iparunkat s a saját iparosainkat.

Dr. Gyárfás Elemér elnök:

Bátor vagyok összegezni a felszólalásokat és elsősorban megjegyezni Szabó Béni előadásához, hogy a *munkásbiztosító-törvény* hibáit és visszaéléseit mindnyájan jól ismerjük. A törvény megváltoztatására és megjavítására vonatkozólag három-négy újabb tervezetet is nyújtottak be, de nem került parlamenti tárgyalásra, mivel a probléma olyan bonyolult és nehéz, hogy a kormánynak is nehéz belenyulnia. Most kaptam tegnapelőtt egy legújabb tervezetet, amelyet ezennel átadok Szabó Béni úrnak, küldje el az ipartestületek szövetségének, nézzék át és közölgék a parlamenti csoport tagjaival véleményüket, hogy azok alapján tudjunk állást foglalni.

A másik kívánság az *adókönyvecskékre* vonatkozott. Nagyon jellemző ez a kérdés arra, hogy hogyan hajtják végre saját törvényeiket. Benne van az új adótörvényben, hogy adókönyveket kell kiállítani. A gyergyószentmiklósi nagygyűlésen is megnyilvánult ez az óhaj. Felszólaltam a parlamentben és amikor elmondottam az adókönyvecskékre vonatkozó megjegyzést, nagyon csodálkoztak, majd amikor a fejükre olvastam, hogy a saját törvényük maga írja elő, akkor még jobban csodálkoztak. Megígérték, hogy meg fogják csinálni és a minisztérium intézkedik. Kiküldöttek egy bizottságot, egy államtitkár vezetésével, tanulmányozták is a kérdést s az után nem történt abszolút semmi. Pedig az adókönyvecske nagyon hatásos eszköz arra, hogy különböző, az adóval foglalkozó közegek munkáit ellenőrizni lehessen.

Közbeszólások: Éppen azért nem vezetik be.

Veress Endre dr. és Nagy János felszólalásaival kapcsolatban, ami a *hitelék* kérdését illeti, bátor vagyok fölhívni kedves iparostestvéreim figyelmét arra a példára, amelyet az aradi ipartestület mutat nekünk ebben az irányban. Maguk erejéből hitelszövetkezetet alapítottak, amely olyan terjedelemben gyarapodott, hogy ma már 23 millió kihelyezést tud eszközölni. Szövetkezetük évről-évre fejlődött. Ez az egyetlen mód arra, hogy a kérdést előrevigyük és ebben a tekintetben úgy az aradi hitelszövetkezet a maga tanácsaival, mint a különböző pénzüzetek és a Magyar Párt is szívesen áll az iparostársadalom és az iparos egyesületek rendelkezésére. Azonban ezt az ügyet központból beindítani nem lehet,

Kolozsvár csak azt teheti meg, hogyha valamelyik ipartestület a kérdésben megkeresi, akkor tervezetet és tanácsot ad. A kezdeményezést kénytelen vagyok visszautalni az egyes vidéki gócpontokhoz és arra kérem iparos testvéreimet, hogy mindegyik ipartestület a saját keretei között igyekezzék megtalálni a kérdés megoldásának előfeltételeit. Arról mi gondoskodunk, hogy szakemberek menjenek ki és tanácsaikkal támogassák az ügyet.

A *fegyházi munkára* és az indokolatlan konkurrenciára vonatkozólag megjegyezhetem, hogy valóban egyáltalában nem helyes, hogy ingyenes munkaerővel csinálnak a fegyházak versenyt és a parlamenti csoport úgy ebben az ügyben, mint a *hadsereg számára való szállítások* ügyében is fel fog szólalni, amire különben már régóta készülünk.

Azzal zárhatom le a vitát, amivel különben minden egyes foglalkozási ágánál és problémánál lezárhatom, hogy támogassuk saját embereinket, iparosainkat, kereskedőinket, kisgazdáinkat és ami pénzt ki kell adnunk, juttassuk magyar embernek és ne adjuk oda idegennek. Ezzel a határozati javaslatokat elfogadottnak jelentem ki.

A Szakosztály Szabó Béni előadó javaslatait Nagy János, Kemény Béla, Dr. Veress Endre, Reik József és Gyarmati István kiegészítő indítványaival együtt elfogadja.